

***Zähmet şertleri boýunça
iş orunlarynyň hünär synagyny
geçirmegiň tertibi hakynda
Birkysmy Düzgünnamanyň
1-nji goşundysy***

ESASY DÜŞÜNJELER WE KESGITLEMELER

Esasy düşüňjeler	Kesgitlemeler
Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagy	Sagdynlaşdyrmak çärelerini geçirmek, işleýänleri zähmet şertleri bilen tanyşdyrmak üçin iş orunlaryny seljermek we baha bermek ulgamy, zähmetiň agyr we zähmetiň zyýanly we howply şertlerinde işleýän işgärlere öwezini doluş we ýeňillikleri bermek hukugyny tassyklamak we ýatyrnak üçin önümçilik desgalarynyň sertifikaty.
Zähmetiň howpsuz şertleri	Işleýänlere zyýanly we howply önümçilik ýagdaýlarynyň täsir etmeýän ýa-da olaryň täsiriniň derejesi gigiýena ölçeglerden (Gigiýena ölçegleri) ýokary geçmeýän zähmet şertleri.
Zähmet howpsuzlygy	Işleýänlere zyýanly we howply önümçilik ýagdaýlarynyň täsir etmegi aradan aýrylan zähmet şertleri (DS 12.0.002-80).
Zähmetiň zyýanly şertleri	Gigiýena ölçeglerinden ýokary geçýän we işgärleriň organizmine we (ýa-da) onuň nesline amatsyz täsir edýän zyýanly önümçilik ýagdaýlary bilen häsiýetlendirilýän zähmet şertleri (Gigiýena ölçegleri).
Zyýanly önümçilik ýagdaýy	Belli bir şertlerde işleýäne täsir edip, onuň kesellemegine ýa-da iş ukybynyň peselmegine getirip biljek önümçilik ýagdaýy.
Zähmetiň gigiýenasy	Hukuk, durmuş-ykdysady, guramaçylyk-tehniki, sanitariýa-gigiýena, bejeriş-öňüni alyş, dikeldiş we gaýry çäreleri öz içine alýan zähmet işiniň dowamynda işleýänleriň saglygyny üpjün etmek ulgamy (Gigiýena ölçegleri).

Bellik: Uzak wagtyň dowamynda täsir etmegine baglylykda, önümçiligiň zyýanly ýagdaýy howply bolup biler (DS 12.0.002-80).

Esasy düşünjeler	Kesgitlemeler
Zähmet şertleriniň gigiýena ölçegleri	<p>Häzirki zaman ölçeyji usullary bilen barlanylanda, zyýanly we howply önümçilik ýagdaýlarynyň her günde (dynç alyş günlerinden başga günlerde) hepdede 40 sagatdan geçmedik iş döwrüniň bütin dowamynda, täsir etmeginiň derejesiniň işleýänleriň saglygyna we häzirki hem-de soňky nesilleriň kesellemegine we saglyk ýagdaýyna ýaramaz täsir etmeýän derejesiniň ölçegleri (Gigiýena ölçegleri).</p> <p>Gigiýena ölçegleriň berjaý edilmegi has duýgur raýatlaryň saglygynyň bozulmagyny aradan aýyрмаýar.</p>
Zähmetiň ýol bererlik şertleri	<p>Zähmet şertleriniň derejesiniň we iş ýagdaýynyň iş orunlary üçin gigiýena ölçegleriniň çäklerinde bolmagy bilen häsiýetlenýän, şonuň ýaly hem işgäriň saglygynyň funksional üýtgemeginiň belenilen dynç alyş wagtynda ýa-da indiki iş çalşygyna çenli dikelmegi we täsir etmeginiň derejesiniň işleýänleriň saglygyna we häzirki hem-de soňky nesilleriň kesellemegine we saglyk ýagdaýyna ýaramaz täsir etmeýän derejesiniň ölçegleri. (Gigiýena ölçegleri)</p>
Zähmetiň howply (töwekgelçilikli) şertleri	<p>Önümçilik ýagdaýlarynyň iş çalşygynyň dowamynda (ýa-da onuň bir böleginde) täsir etmeginiň netijesinde işleýänleriň janyna howp salýan, hünär şikesleriniň agyr görnüşleriniň döremek töwekgelçiligine getirip biljek zähmet şertleri. (Gigiýena ölçegleri)</p>
Howply önümçilik ýagdaýy	<p>Aýratyn şertlerde önümçilik ýagdaýlarynyň netijesinde işleýänlere täsir edende olaryň şikes almagyna ýa-da saglyk ýagdaýynyň birden peselmegine getirip biljek zähmet şertleri. (DS 12.0.002-80).</p>
Zähmetiň amatly şertleri	<p>Işleýänleriň saglygynyň goralmagyny we olaryň ýokary iş öndürijiligini üpjün edýän zähmet şertleri (Gigiýena ölçegleri).</p>
Zähmeti goramak	<p>Munuň özi zähmet işiniň barşynda işgärleriň ömrüniň we saglygynyň howpsuzlygyny üpjün ediş ulgamydyr, muňa hukuk, durmuş-ykdysady, guramaçylyk-tehniki, sanitariýa-gigiýena, bejeriş-öňüni alyş, dikeldiş we beýleki çäreler hem-de serişdeler girýär.</p>
Hemişelik iş orny	<p>Işgäriň iş wagtynyň köp (50%-den ýa-da zygyderdli 2 sagatdan artyk) bölegini geçirýän ýeri. Şunlukda, zähmet çekmek iş zolagynyň dürli künjeklerinde amala aşyrylýan bolsa, onda, iş zolagynyň ähli ýeri hemişelik iş orny hasaplanylýar. (DS 12.1.005-88).</p>

Esasy düşüňjeler	Kesgitlemeler
Iş orny	Iş berijiniň gös-göni ýa-da gytaklaýyn gözegçiliginde bolýan, işgäriň zähmet çekmegi bilen baglanyşykly bolmaly ýa-da barmaly ähli orunlary. (Halkara zähmet guramasynyň 155-nji Konwensiýasy).
Iş zolagy	Işgärleriň mydamalyk ýa-da wagtlaýyn bolýan ýeri, jaýyň polunyň derejesinden ýa-da meýdançadan ýokarlygyna 2 m. belentlik bilen çäklenýän giňişlik. (DS 12.1.005-88).
Şikes howpsuzlygy	Iş orunlarynyň işgärleriň zähmetiniň şikes almagynyň önüni alýan şertlerinde, zähmeti goramak baradaky kadalaşdyryjy hukuk namalarynyň talaplaryna laýyk gelmegi.
Agyr işler	Adamyň daýanç-hereket ediş we funksional organlaryna, damar göwresiniň 2/3 köp bölegine agram düşmegi bilen baglanyşykly ýerine ýetirilýän işler.
Zähmet şertleri	Munuň özi işgäriň işe ukyplylyk we saglyk ýagdaýyna täsir edýän önümçilik gurşawynyň we zähmet işiniň ýagdaýlarynyň jemidir. (DS 12.0.002-80).

Bellik: Kesgitlemeler şu Düzgünnamada ulanylmak üçin düzüldi.

**Zähmet şertleri boýunça
iş orunlarynyň hünär synagyny
geçirmegiň tertibi hakynda
Birkysmy Düzgünnamanyň
2-nji goşundysy**

KODLAR

Kärhana KGUDK boýunça	Ministrlikler (pudak edaralar) DDEAU boýunça	Pudaklar HHPUDK boýunça	Sebitler ASBAU boýunça

Kärhana _____

Kärhananyň salgysy _____

**Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň
KARTASY**

_____ (işgäriň hünäri, wezipesi) Kody _____

Önümçilik desgasy _____ Kody _____

Bölüm _____ Kody _____

Bölümçe _____ Kody _____

Iş ornunyň belgisi _____ Kody _____

Kybapdaş iş orunlarynyň sany _____ Kody _____

1. İş orunlary (BO) barada (B) (IO) umumy maglumatlar

Setir 010. Çykyş ZKBS, KS _____

Setir 011. Bölüm _____ bölek _____

Setir 020. İşgärleriň derejesi _____

Setir 030. İş ornunda işleýänleriň sany
(bir IO/ähli kybapdaş IO) _____

Setir 040. Olardan aýallar _____

Setir 050. Zähmeti guramagyň görnüşi _____

Önümçiligi guramagyň görnüşi _____ Kody _____

Enjamlar: kysymy _____ sany _____ Kody _____

Operasiýa _____ Kody _____

Ulanylýan materiallar we çig mallar _____

2. Setir 060. Iş orunlarynda zähmet şertleriniň hakyky ýagdaýy*

T/b №	Ýagdaýyň kody	Önümçilik ýagdaýyň ady, ölçeg birligi	ABK, ABD, ýol bererlik dereje	Ölçeğiň geçirilen senesi	Önümçilik ýagdaýyň hakyky derejesi	Tapawudyň ululygy	Zähmetiň şikes howpunyň topary	Zähmetiň zyýanynyň we howpunyň derejesi*	Zähmet şertleriniň we häsiýetiniň topary**	Zähmetiň agyrlygy***	Täsiriň dowamlylygy
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Bellik 1:

* – zyýanlylyk we howplulyk 4 derejä bölünýär:

- 1 – zähmetiň amatly şertleri
- 2 – zähmetiň ýol bererlik şertleri
- 3 – zähmetiň zyýanly we howply şertleri, şol sanda:
 - 3.1 – I dereje
 - 3.2 – II dereje
 - 3.3 – III dereje
 - 3.4 – IV dereje
- 4 – zähmetiň howply şertleri (hünär synagdan geçmedi we gaýtadan enjamlaşdyrylmaga ýa-da ýatyrylmaga degişli diýip hasaplanylýar)

** – şikes howpsuzlygy 3 topara bölünýär:

- I – amatly
- II – ýol bererlik
- III – howply

*** – zähmetiň agyrlygy 3 topara bölünýär:

- I – amatly
- II – ýol bererlik
- III – zyýanly we howply, zähmetiň Gigiýena Klassifikasiýasynyň 11-nji böleginde beýan edilen görkezijilere laýyklykda 1 dereje, 2 dereje, 3 dereje bilen bahalandyrylýar

Bellik 2:

Zähmet işiniň iki we ondan ýokary önümçilik ýagdaýlary ýüze çykanda, zähmet şertlerine has ýokary topar we dereje boýunça baha bermeli.

* Önümçilik ýagdaýlaryň ölçegleriniň geçirilen senelerini görkezmek bilen, zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň Kartasyna goşundy hökmünde aýratyn kagyzlarda doldurylýar.

Setir 061. Záhmetiň guralyşyna baha bermek:
 zyýanyň we howpuň derejesi boýunça _____
 şikes howpsuzlygynyň derejesi boýunça _____

Setir 070. Hususy gorag serişdeleri bilen üpjünçilik

Baha berlen sene	Hususy gorag serişdeleriniň ady	Serişdelere bildirilýän talaby kadalaşdyryan resminama	Berlen bahanyň hakyky derejesi

Setir 080. Tarif stawkasyna goşmaça tölegler

Záhmet şertlerine umumy baha	Goşmaça töleg (göterimde)	Bellikler

Setir 090. Süýt ýa-da bejeriş-öňüni alyş iýmit _____
 Setir 100. Iş hepdesiniň, goşmaça rugsadyň dowamlylygy

	Gün	Sagat	Esas			
			Sanaw	Bölüm	Bent	Sahypa

Goşmaça rugsadyň dowamlylygy. görkezmeli däl
 Iş hepdesiniň dowamlylygy. görkezmeli däl

Setir 110. Ýeňillikli pensiýa üpjünçiligi
 Sanaw № _____, önümçiligiň görnüşi _____
 işiň görnüşi _____, pozisiýa (on bir derejeli belgi)
 Hünärleriň sanawynda wezipe _____

Setir 120. Záhmete we dynç alyşa maslahat edilýän düzgün-nyzam:
 a) kadalaşdyrylan arakesmeler (sany, dowamlylygy) _____

 b) bir operasiýadan başga bir operasiýa süýşmekligiň zerurlygy
 (hawwa, ýok, tabşyrygyň №) _____
 ç) başga maslahatlar _____

Setir 130. Işçileri saýlap almak boýunça maslahatlar:
 a) záhmeti ulanmak mümkinçiligi _____
 aýallar _____
 ýetginjekler _____
 ýeňil işe ukyplylar _____
 pensionerler _____

b) ýaşy _____
 ç) boýy _____
 d) beýleki maslahatlar _____

Setir 140. Lukmançylyk gözegçiliginiň zygiderliligi (arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugy bilen ylalaşylan, hökmany başlangyç we zygiderli lukmançylyk barlagyndan geçmeli hünärleriň we wezipeleriň sanawy esasynda doldurylýar) _____

Setir 150. Záhmet şertlerini gowulandyrmak boýunça maslahatlar, goşmaça barlaglaryň geçirilmeginiň zerurlygy _____

Sene	Kim tarapyndan girizildi (wezipesi, F.,A.,A.a.)	Çäräniň mazmuny	Ýerine ýetiriji (wezipesi, F.,A.,A.a.)	Girizmegiň möhleti	Ýerine ýetirilendigi barada bellik

Setir 151. Hünär synag toparynyň netijesi
Iş orny _____

(hünär synagdan geçdi, hünär synagdan şertleýin geçdi, hünär synagdan geçmedi)

Hünär synag toparynyň başlygy

(goly)

(F.,A.,A.a.)

(sene)

Hünär synag toparynyň agzalary

(goly)

(F.,A.,A.a.)

(sene)

(goly)

(F.,A.,A.a.)

(sene)

Zähmet şertlerine berlen bahanyň netijeleri bilen tanyşdym (tanyşdyk)

(F.,A.,A.a.)

(işgäriň goly)

(sene)

(F.,A.,A.a.)

(işgäriň goly)

(sene)

**Zähmet şertleri boýunça
iş orunlarynyň hünär synagyny
geçirmegiň tertibi hakynda
Birkysmy Düzgünnamanyň
3-nji goşundysy**

**Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň
hünär synagynyň Kartasyny doldurmagyň
TERTIBI**

1. **Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň Kartasy (mundan beýläk-Karta)** – zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hakyky ýagdaýy, hereket edýän kanunçylyga laýyklykda işgärlere berilýän ýeňillikler, öwezini dolmalar, goşmaça tölegler, ýörite geýimleriniň we gorag serişdeleriniň berilmeli möçberleri, şonuň ýaly hem anyk iş ornunda ýa-da iş orunlarynyň toplумы boýunça zähmet şertlerini gowulandyrmak boýunça we zerurlyk ýüze çykanda ýeňillikleri we öwezini doluş pullaryny ýatyrnak ýa-da olaryň täzelerini girizmek baradaky teklipleri özünde jemleýän resminama bolup durýar.

2. **Karta** şulara niýetlenendir:

1) iş orunlaryndaky ýa-da meňzeş (bir kysmy) iş orunlarynyň zähmetiň şertlerine we düzümine hemme taraplaýyn baha bermek;

2) şikes hopwsuzlygyna baha bermek;

3) zähmetiň howpsuzlyk kadalaryna, düzgünlerine we üňilerine laýyk gelmeýän iş orunlaryny ýüze çykarmak;

4) zähmetiň amatsyz şertleri üçin ýeňillikleri we öwezini doluş pullaryny (tarif stawkalaryna goşmaça tölegleri, goşmaça rugsatlary, gysgaldylan iş hepdesini, ýeňillikli esasyda pensiýalary) bermekligi esaslandyrmak;

5) zähmet şertlerini gowulandyrmaklyga we işgärleriň saglygyny gorap saklamaklyga gönükdirilen çäreleriň meýilnamasyny işläp taýýarlamak;

6) işgärleri işe kabul edilende zähmet şertleri bilen, olaryň saglygyna edýän täsiri we zerur hususy gorag serişdeleri bilen tanyşdyrmak.

3. Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň netijeleriniň materiallaryny awtomatlaşdyrylan usulda işlemek maksady bilen **Kartada** kodlamak ulgamy girizilendir.

Salgy böleginde kärhananyň doly ady, pudagy, (dolandyryş ulgamy) we ýerleşýän sebiti görkezilýär.

Kodlar tablisasy şu talaplarda doldurylýar:

1) “kärhana” sütüni – Kärhanalaryň we guramalaryň umumy döwlet klassifikatoryna (KGUDK) laýyklykda;

2) “ministrlikler (pudak edaralar)” sütüni – Döwlet häkimiýet we dolandyryş edaralarynyň alamatlandyryş ulgamyna (DDEAU) laýyklykda. Degişli ministrliгиň ýa-da pudak edaranyň bolmadyk ýagdaýynda çyzyk goýulýar;

3) “pudaklar” sütüni – “Halk hojalygynyň pudaklary” umumy döwlet klassifikatoryna (HHPUDK) 1750-18 laýyklykda. SSSR-iň Gosstandartynyň 1975-nji ýylyň 14-nji noýabryndaky №8.

4) “sebitler” sütüni – Administratiw-sebitleýin bölünmäniň alamatlandyryş ulgamyna (ASBAU) laýyklykda.

4. **Kartanyň** doldurylyşyna gözegçiligi kärhananyň jogapkär işgäri tarapyndan amala aşyrylýar.

5. **Kartany** doldurmak üçin iş ornunyň çyzygysy, işçileriň iş orunlarynda we önümçilik toparlarynda ýerleşdirilişi, tehniki we tehnologiiki resminamalar, iş orunlarynda geçirilen hronometriki, gigiyena we psihofiziologiiki barlaglaryň netijeleri, zähmet şertleriniň zyýanlygyna we howplylygyna baha bermekligiň üňileri, ýörite

geýmilerini we hususy gorag serişdelerini bermekligiň ölçegleri, ýeňillikleri bermek boýunça kadalaşdyryjy hukuk hamalar peýdalanylýar.

6. Degişli setirlerde kartanyň belgisi, işgärleriň hünäri we wezipesi ýazylýar. Hünärleriň we wezipeleriň kodlary “Işçileriň hünärleriniň we gullukçylaryň wezipeleriniň Döwlet Klassifikatory” TDS 704-2010 esasynda ýazylýar.

Önümçiligiň, bölümiň, bölümçäniň, iş ornunyň ady we kodlary kärhanada emele gelen kodlaryň ulgamy esasynda doldurylýar. Zähmet şertleriniň kybapdaş gelyänleriniň sanlary we kodlary görkezilýär. Her bir iş ornuna, zerurlyk ýüze çyksa, on bir derejeli sanly tertip belgisi (kody) berilýär: xx xxx xxx xxx, şu ýerde:

- 1) sanlaryň birinji topary – bölümçede iş ornunyň tertip belgisi;
- 2) ikinji – toparyň tertip belgisi (birinji san bölümçäniň belgisi);
- 3) üçünji – bölümiň tertip belgisi;
- 4) dördünji – önümçiligiň, şahamçanyň tertip belgisi.

Bölüm 1. “Iş orny baradaky umumy maglumatlar”

Setir 010 – çykyş ZKBS – çykyşyň kody ZKBS (zähmetiň kwalifikasiýasynyň bitewi sprawoçnigi) OK 016-94 laýyklykda doldurylýar.

Setir 011 – bölekleriň we paragraflaryň atlary ZKBS çykyş laýyklykda doldurylýar.

Setir 020 – işgärleriň derejesi - OK 016-94 laýyklykda doldurylýar

Ady	Kody
Ýolbaşçylar	1
Hünärmenler	2
Gaýry gullukçylar	3
Işçiler	4

Kärhanada kabul edilen işgärleriň kodlar ulgamy ulanylan ýagdaýynda, degişli kodlar ýarym aýlaryň içinde görkezilýär.

Setirler 030, 040 – wezipe sanawy boýunça işgärleriň sany ýazylýar (*Kartanyň* doldurylmazynyň oň ýanyndaky aýda işgärleriň berhiz sany görkezilýär).

Setir 050 – “*Zähmeti guramagyň görnüşi*” – zähmeti guramagyň bir görnüşi (şahsy, toparlaýyn we ş.m.) görkezilýär.

“*Önümçiligi guramagyň görnüşi*” – ýeke-täk, zygiderli görnüş, zygiderli konweýer we şulara meňzeşler.

“*Enjamlar*”, “*Operasiýa*” – enjamlaryň ady we kody, detalyň ady we agramy (we ýerine ýetirilýän operasiýanyň ady). Eger iş ornunda iki we ondan köp detallar işlenip bejerilýän bolsa, onda detallaryň biriniň (esasynyň) ady ýazylýar we olaryň sanlary görkezilýär. Eger işçi tarapyndan birnäçe operasiýa ýerine ýetirilýän bolsa, onda operasiýalaryň biriniň (esasynyň) ady ýazylýar we olaryň tertip belgisi, gurallaryň ýagdaýynda bolsa tehnologiýa ýagdaýyň ady görkezilýär.

“*Ulanylýan materiallar we çig mallar*” – operasiýa ýerine ýetirilende ulanylýan çig malyň we materiallaryň markasynyň ady görkezilýär.

Bölüm 2. “Iş orunlarynda zähmet şertleriniň takyk ýagdaýy we olaryň mukdar taýdan bahasy”

Iş orunlaryna hünär synagy geçirilende iş ornunda bar bolan ähli howply we zyýanly önümçilik ýagdaýlarynyň: himiki, fiziki, biologiki, psihofiziologiki derejeleri ölçenilmäge degişlidir (şu Düzgünnamanyň 5-nji goşundysy).

Howply we zyýanly ýagdaýlaryň sanawy DS 12.0.003-74 “Howply we zyýanly önümçilik ýagdaýlary. Klassifikasiýa” döwlet ülnesine (standartyna) we ulgam boýunça önümçiligiň aýratynlygyna laýyklykda kesgitlenilýär.

Setir 060 – iş ornuna şu Düzgünnamanyň 5-nji goşundysyna laýyklykda baha berilende emele gelen netijeler we şikes howpsuzlyk talaplary esasynda ýazylýar.

Sütün “*Önümçilik ýagdaýyň ady*” – şu Düzgünnamanyň 5-nji goşundysyna laýyklykda şu iş ornuna mahsus ýagdaýlar görkezilýär.

Sütün “*ABK, ABD, ýol bererlik dereje*” – zähmet şertleriniň gigiýena derejeleri görkezilýär. Şikes howpsuzlygyna baha berilende zähmetiň goragy boýunça ulanylýan hukuk namalar görkezilýär.

Sütün **“Önümçilik ýagdaýyň hakyky derejesi”** – iş ornunda bellige alynan zyýanly we howply önümçilik ýagdaýyň hakyky derejesi görkezilýär.

Sütün **“Tapawudyň ululygy”** – zyýanly we howply önümçilik ýagdaýlaryň bellenen kadaldan ýokary geçen derejeleri görkezilýär.

Sütün **“Topary, zyýanyň we howpuň derejesi”** – “Önümçilik gurşawynyň zähmet şertleriniň zyýanly we howply ýagdaýlaryna, zähmet prosessiniň agyrylygyna we dartgynlygyna baha bermegiň gigiýena talaplary” (mundan beýläk “Gigiýena talaplary”) 1-9 tablisalaryna laýyklykda, zähmet şertleriniň topary, her ýagdaý boýunça zyýanyň we howpuň derejesi kesgitlenýär we sanlar bilen ýazylýar.

Sütün **“Täsiriň dowamlylygy”** – hronometriki gözegçiligiň netijesinde ýagdaýyň hakyky täsir edýän wagty görkezilýär.

Täsir edýän wagtyň dowamlylygy baha berilýän hemme ýagdaýlar üçin görkezilýär.

Şunda, ekwiwalent hasabynda korrektirlenen güwwüldileriň derejesiniň, lokal we umumy sarsgynlaryň, infrasesiň, ultrasesiň, ortaça iş çalşygynda himiki serişdeleriň we fibrogen täsirli aerezollaryň bir iş çalşygynda işleýänlere edýän täsiriniň kesgitlenen wagty.

Setir 060 Şikes howpsuzlygy boýunça baha bermegiň netijeleri aýratyn kagyзда şu sütünlerde görkezilýär.

“Önümçilik ýagdaýyň ady”: “Şikes howpsuzlygy” ýazgysy ýazylýar;

“ABK, ABD, ýol bererlik dereje”: “Zähmetiň goragy boýunça kadalaşdyryjy hukuk namalar”;

“Önümçilik ýagdaýyň hakyky derejesi”: iş ornunyň enjamlarynyň şikes howpsuzlygyna, gurallaryň we senetleriň howpsuzlyk talaplaryna, okuw serişdeleriniň we gözükdirmeleriň, hukuk namalaryň talaplaryna gabat gelýändigini (gelmeýändigini) barada iş ornunyň synagynyň şikes howpsuzlygy boýunça teswirnamasyndaky ilkinji üç sany netje;

“Topary, zyýanyň we howpuň derejesi”: sütünde zähmet şertleriniň şikes howpy boýunça topary şu Düzgünnamanyň 8-nji goşundysyna laýyklykda görkezilýär

Setir 061 – zähmet şertlerine berilen umumy baha görkezilýär – “Gigiýena talaplaryň” 11-nji tablisasynda görkezilen topary we zyýanyň derejesi – iş ornunyň şikes howpyna baha bermek – howpuň topary;

Setir 070 – şu iş ornunda işleýänleri önümçiligiň zyýanly we howply ýagdaýlardan goramaga niýetlenen ýörite geýimleriniň, ýörite aýakgaplaryň, hususy gorag serişdeleriniň işgäre berkidilenleri, hakyky barlary görkezilýär. Berilen hususy gorag serişdeleriniň berilmeli mukdaryny we olara bildirilýän talaplary kadalaşdyrýan hukuknamalara laýyk gelýändigine baha berilýär

Setir 080 – şu iş orny boýunça zähmet şertlerine umumy baha berilýär we oňa laýyklykda (tarif stawkasyna, aýlygyna %) goşmaça tölegler görkezilýär.

Setir 090 – işgäriň bejeriş-öňüni alyş iýmit we süýt bilen hakyky üpjün edilişi barada maglumatlar ýazylýar.

Setir 100 – goşmaça rugsatlar we gysgaldylan iş günleri berilýän aýratyn zähmet şertlerinde işleriň, hünärleriň we wezipeleriň Sanawyna laýyklykda doldurylýar.

Setir 110 – ýeňillikli pensiýa çykмага hukuk berýän önümçilikleriň, işleriň, wezipeleriň we görkezijileriň Sanawy boýunça maglumatlar ýazylýar.

Setirler 120-130 – anyk (şu) iş orny boýunça ýararly zähmetiň düzgüni, dynç almak, ýaşyna, jynsyna seredip işgärleri saýlap seçip almak baradaky maslahatlar we beýleki talaplar görkezilýär.

Setir 140 – arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugy bilen ylalaşylan, hökmany başlangyç we zygiderli lukmançylyk barlagyndan geçmeli hünärleriň we wezipeleriň sanawy esasynda doldurylýar.

Setirler 070-130 – hereket edýän kadalaşdyryjy hukuk namalar we tassyklan kadalar, düzgünnamalar esasynda kärhananyň degişli gulluklarynyň, bölümleriniň ýolbaşçylary tarapyndan doldurylýar.

Setir 150 – hünär synag toparynyň işleýänlere berilýän öwezini doluş we ýeňillikleriň hereket edýän kadalaşdyryjy hukuk namalara laýyklyklygy baradaky gelen netijesi, kanuna laýyk gelmeýän öwezini doluş we ýeňillikleri ýatymaklyk ýa-da goşmaça ýeňillikleri bermek boýunça maslahatlary ýazylýar (kanunçylyga laýyklykda bellenen tertipde). Hünär synag topary tarapyndan zähmet şertlerini gowulandyrmaklyga we işleýänleriň saglygyny

gorap saklamaklyga gönükdirilen çäreleriň sanawy goşulýar. Karta hünär synag toparynyň başlygy we hünär synag toparynyň agzalary, şonuň ýaly hem hünär synag geçirilýän iş ornunda işleýän işgärler tarapyndan gol çekilýär.

Setir 151 – şu iş ornunyň hünär synagy boýunça hünär synag toparynyň netijesi ýazylýar:

“Iş orny hünär synagdan geçdi”;

“Iş orny hünär synagdan şertleýin geçdi”;

“Iş orny hünär synagdan geçmedi”.

**Zähmet şertleri boýunça
iş orunlarynyň hünär synagyny
geçirmegiň tertibi hakynda
Birkysmy Düzgünnamanyň
4-nji goşundysy**

Önümçiligiň zyýanly ýagdaýlarynyň kody

Kody	Önümçiligiň zyýanly ýagdaýynyň ady	Ölçeg birligi
2.00	Himiki ýagdaý	
2.01-den 2.99 çenli	Zyýanly jisimler	mg/m ³
3.00	Biologiki ýagdaý	
3.01-den 3.33 çenli	Patogen mikroorganizmleri	
3.34-den 3.66 çenli	Mikroorganizmler – produsentler, serişdeler düzüminde janly öýjükleri we mikroorganizmleriň jedelleri.	
3.67-den 3.99 çenli	Belokly dermanlar	
4.00	Fiziki ýagdaýlar	
4.01-den 4.49 çenli	Esasan fibrogen hereketli aerozoller	mg/m ³
4.50	Güwwüldi (sese deň derejesi)	dBA
4.51	Lokal sarsgynlar (deňagramlaşdyrylan sarsgynly tizligiň deň derejesi)	dB
4.52	Umumy sarsgynlar (deňagramlaşdyrylan sarsgynly tizligiň deň derejesi)	dB
4.53	Infrases (ses basyşynyň umumy derejesi)	dB Lin
4.54	Howadaky ultrasases (ses basyşynyň umumy derejesi)	Ýyglylygyň 1/3 oktaw zolagynda
4.55	Galtaşýan ultrasases (sarsgynly tizlik) (sarsgynly tizligiň logarifmiki derejesi) (intensiwligi)	m/s dB Wt/sm ²
4.56	Mydamalyk magnit meýdany	mTl
4.57	Elektrostatistiki meýdany	κBkW/m
4.58	Senagan ýyglylykly elektrik meýdany	W/m
4.59	Senagan ýyglylykly magnit meýdany	A/m
4.60	Radioýyglylykly çäklerdäki elektromagnit şöhlenme	mkWt/sm ²
4.61	Lazer şöhlenme	Wt/sm ² , Dž/sm ²
4.62	Howanyň gyzgynlyk derejesi	OS
4.63	Howanyň hereketiniň tizligi	M/s
4.64	Howanyň çyglylygy	%
4.65	Gyzgyn şöhlenme	Wt/sm ²
4.66	GGB (Gurşawyň gyzgynlyk basyşy). WBGT-indeks	OS
4.67	Tebigi ýagtylyk	KEO, %
4.68	Iş ornunyň ýagtylandyrylyşy	E, lk
4.69	Ýagtylyk çeşmesiniň gözüni gapyjylygy	R, görä birl.
4.70	Gözüni gapyjylygyň yzyna gaýtarylany	
4.71	Ýagtylygyň gyrpyp durmagy	Kp, %
4.72	Ultramelewşe radiasiýa	Eyφ, Bt/m ²
4.73	Ionizirlenen şöhlenme	PDD-den bölegi
5.00	Işiň agyrlygy we dartgynlylygy	mg/m

5.01	Fiziki dinamiki agram: ýüki 1 m. aralyga süýşürilende düşýän agram; Umumy agramda;	
5.02	El bilen göterilýän we süýşürilýän ýüküň agramy: başga bir iş bilen çalşyrylyp durulanda ýüki galdyrmak we süýşürmek; iş çalşygynyň bütin dowamynda ýüki galdyrmak we süýşürmek; iş çalşygynyň her bir sagadynda bir ýerden başga bir ýere süýşürilýän ýüküň jemi agramy: iş ýerinden; ýerden.	kg
5.03	Meňzeş (gaýtalanýan) iş hereketleri: Lokal agramda Sebitleýin agramda	Bir iş çalşygyndaky sany
5.04	Statistiki agram	
5.05	Işgäriň işi ýerine ýetirende göwresiniň durşy	
5.06	Göwräniň egilmegi	
5.07	Giňişlikdäki hereketi	
5.08	Intellektual agramlar: işň mazmuny; duýduryjy bellikleri (habarlary) kabul edişi we olara baha berişi tabşyrygyň çylşyrymlylyk derejesi; ýerine ýetirilýän işň häsiýeti.	
5.09	Sensor agramlar: ünsli gözegçilik etmekligiň dowamlylygy; 1 sagat işiň dowamyndaky duýduryş bellikleriniň we habarlaryň ýygyllygy; şol bir wagtda gözegçilik etmeli önümçilik desgalarynyň sany.	
5.10	Gözüň anyklaýjy göreçlerine düşýän agram: Uzak wagtyň dowamynda ünsli gözegçiligiň dowamynda saýgarmaly desganyň ölçegleri; Uzak wagtyň dowamynda ünsli gözegçiligiň dowamynda optiki enjamlar bilen işlemek; Widioterminalyň ekranýndan gözegçilik etmek.	
5.11	Eşidiş anyklaýyş organlaryna düşýän agram	
5.12	Emosional agramlar: Jogapkärçilik derejesi. Goýberilen ýalňyşlygyň bahasy; öz janyna salýan howpyň töwekgelçiligi; Beýleki raýatlaryň janyna salýan howpyň töwekgelçiligi.	
5.13	Agramlaryň birsydyrgynlygy: ýönekeý tabşyryklary ýa-da köp sanly gaýtalanylýan operasiýalary berjaý etmek üçin edilýän hereketleriň sany; ýönekeý tabşyryklary ýa-da gaýtalanýan operasiýalary berjaý etmekligiň dowamlylygy.	
5.14	Işň düzgüni: iş gününüň hakyky dowamlylygy; Iş çalşygy.	

**Zähmet şertleri boýunça
iş orunlarynyň hünär synagyny
geçirmegiň tertibi hakynda
Birkysmy Düzgünnamanyň
5-nji goşundysy**

**Iş ornunyň şikes howpsuzlygyna baha bermegiň
TESWIRNAMASY**

Kody _____

(işgäriň hünäri, wezipesi)

Baha berilen sene _____

1. Zähmeti goramak boýunça ulanylýan kadalaşdyryjy hukuk namalar:
 - 1) önümçilik enjamlaryna;
 - 2) gurallara we senetlere;
 - 3) okuw esbaplaryna we gözükdirmelere.

2. Baha bermegiň netijeleri:

T/b №	Iş ornuna bildirilýän howpsuzlyk hukuk talaplary	Olaryň hakyky berjaý edilýäni		Zerur çäreler
		Hakyky barlary	Zähmeti goramak boýunça kadalaşdyryjy hukuk namalaryna laýyklygy	
1	2	3	4	5

3. Netijeler:
 - 1) enjamlar howpsuzlyk talaplaryna laýyk gelýär (gelmeýär) (ýüze çykarylan näsazlygyň talaplaryň haýsy bentlerine gabat gelmeýändigini görkezilýär);
 - 2) gurallar we senetler howpsuzlyk talaplaryna laýyk gelýär (gelmeýär) (ýüze çykarylan näsazlygyň talaplaryň haýsy bentlerine gabat gelmeýändigini görkezilýär);
 - 3) okuw esbaplary we gözükdirmeler iş ornuna bildirilýän howpsuzlyk hukuk talaplaryna laýyklykda ýerine ýetirildi (ýerine ýetirilmedi) (ýüze çykarylan näsazlygyň talaplaryň haýsy bentlerine gabat gelmeýändigini görkezilýär);
 - 4) iş ornunda zähmet şertleri şikes howpsuzlygyny ýagdaýy boýunça degişli topary (şu Düzgünnamanyň 8-nji goşundysyndaky tablisa boýunça kesgitlenýän zähmet şertleriniň topary görkezilýär).

Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagyny geçirenleriň

_____ (F.,A.,A.a.)	_____ (wezipesi)	_____ (goly)
_____ (F.,A.,A.a.)	_____ (wezipesi)	_____ (goly)
_____ (F.,A.,A.a.)	_____ (wezipesi)	_____ (goly)
_____ (F.,A.,A.a.)	_____ (wezipesi)	_____ (goly)

***Zähmet şertleri boýunça
iş orunlarynyň hünär synagyny
geçirmegiň tertibi hakynda
Birkysmy Düzgünnamanyň
6-njy goşundysy***

**Işgärleriň hususy gorag serişdeleri bilen üpjünçiligine baha bermegiň
TESWIRNAMASY**

_____ Kody _____
(işgäriň hünäri, wezipesi)

Baha berilen sene _____

Kärhananyň ady _____ Kody _____

Baha bermekligi geçiren edaranyň (ýa-da bölümiň) ady _____

Hereket edýän kadalara laýyklykda işgäre berilmeli hususy gorag serişdeleriniň (HGS)
sanawy _____

(HGS atlary)

Hakyky berilen hususy gorag serişdeleriniň (HGS) sanawy _____
(HGS atlary, GOST, sertifikatyň barlygy)

HGS ulanylmazlygy ýa-da bolmazlygy sebäpli alnan şikes * _____

(şikesiň häsiýeti, şikesiň alnan ýyly, aýy)

HGS ulanylmazlygy ýa-da bolmazlygy sebäpli alnan hünär keselleri _____

HGS kadalaryny kämilleşdirmek boýunça teklipler _____

Işgärleriň hususy gorag serişdeleri bilen üpjünçiligine baha bereniň wezipesi, familiýasy, ady,
atasynyň ady we goly.

*Hasabat maglumatlary boýunça soňky 3 ýylyň dowamynda.

*Zähmet şertleri boýunça
iş orunlarynyň hünär synagyny
geçirmegiň tertibi hakynda
Birkysmy Düzgünnamanyň
7-nji goşundysy*

ŞIKES HOWPSUZLYGY BOÝUNÇA ZÄHMET ŞERTLERINIŇ KLASSIFIKASIÝASY

Amatly (1-nji topar)	Ýol bererlik (2-nji topar)	Howply (3-nji topar)
<p>Enjamlar we senetler üňilere we kadalara (kadalashdyryjy hukuk namalara) doly gabat gelýär. Talap edilýän gorag serişdeleri, senetler, gözükdiriji we okuw serişdeleri talaplara laýyk düzülipdir we enjamlar gurat ýagdaýda.</p>	<p>Gorag serişdeleriniň gorag häsiýetlerine zeper ýetirmeyän bozulmagy we kemçilikleri (duýduryjy reňkleriniň hapalanmagy, aýry detallaryň berkidillýän bölekleriniň gowşamagy we ş.m.).</p>	<p>Enjamlaryň konstruksiýasynda göz önünde tutulan iş organlaryndan we hereketlerinden (gabawlaryň, blokirowkalaryň, duýduryş gurallarynyň we ş.m.) zaýalanmagy, bozulmagy ýa-da olaryň asla bolmazlygy, senediň näsazlygy.</p> <p>Zähmeti goramak boýunça gözükdirmeleriň bolmazlygy ýa-da bolanlarynyň hereket edýän kadalary nazara almazdan düzülmegi, olara gaýtadan seretmegiň möhletleriniň bozulmagy.</p> <p>Zähmetiň hopsuz usullaryny öwredýän serişdeleriň (düzgünleriň, okuw we barlag meýilnamalarynyň, okuw esbaplarynyň we beýlekileriň) bolmazlygy.</p>

**Zähmet şertleri boýunça
iş orunlarynyň hünär synagyny
geçirmegiň tertibi hakynda
Birkysmy Düzgünnamanyň
10-njy goşundysy**

YLALAŞYLDY

Kärhananyň kärdeşler arkalaşygy guramasynyň ýolbaşçysy

_____ (goly) _____ (F.,A.,A.a.)
« _____ » _____ 20 _____ ý.

TASSYKLANYLDY

Kärhananyň ýolbaşçysy

_____ (goly) _____ (F.,A.,A.a.)
« _____ » _____ 20 _____ ý.

**Kärhanada zähmet şertlerini gowulandyrmak we sagdynlaşdyrmak boýunça
ÇÄRELERİŇ MEÝILNAMASY**

Bölümiň, iş ornunyň ady	Çäräniň ady	Çäräni bellemek	Maliýeleşdirmegiň çeşmesi	Çäräniň geçirilmegine jogapkär adam	Ýerine ýetirilişiniň möhleti	Çäräni ýerine ýetirmek üçin çekilýän gulluklar	Ýerine ýetirilendigi barada bellik
1	2	3	4	5	6	7	8

Hünär synag toparynyň başlygy _____ (F.,A.,A.a.) _____ (goly)

**Zähmet şertleri boýunça
iş orunlarynyň hünär synagyny
geçirmegiň tertibi hakynda
Birkysmy Düzgünnamanyň
11-nji goşundysy**

**Zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň
№ _____ TESWIRNAMASY**

(kärhananyň ady)

« _____ » _____ 20 ____ ý.

Kärhananyň « _____ » _____ 20 ____ ý. № _____ buýrugy esasynda, 20 ____ ýylyň _____ – dan _____ – a çenli döwürde hünär synag topary zähmet şertleri boýunça _____ iş orunlarynyň hünär synaglaryny geçirdi.

Hünär synagyň netijeleri şu aşakdakylarda görkezilen:

- 1) zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synaglarynyň kartalarynda;
- 2) kärhananyň bölümlerinde iş orunlarynyň (IO) we olaryň zähmet şertleri boýunça hünär synaglarynyň netijeleriniň wedomostlarynda;
- 3) kärhananyň iş orunlarynyň (IO) we olaryň zähmet şertleri boýunça hünär synagynyň netijeleriniň jemleýji wedomostynda.

Hünär synagyň netijesinde kärhana boýunça _____ iş ornunda
(sany)
zähmet şertlerini gowulandyrmak we sagdynlaşdyrmak boýunça çäreleriň Meýilnamasy düzüldi.

(Hünär synagyň materiallary we çäreleriň Meýilnamasy teswirnama goşulýar.)

Hünär synagyň netijelerine seredip, topar **karar etdi:**

1. Hünär synagy boýunça iş tamamlandy diýip hasap etmeli.
2. Zähmet şertlerini gowulandyrmak we sagdynlaşdyrmak boýunça çäreleriň Meýilnamasyny tassyklamak üçin kärhananyň ýolbaşçysyna gowşurmaly.

Toparyň (gaýtadan geçirilmeli hünär synaglar, aýratyn iş orunlarynyň togtadylmagy ýa-da ýatyrylmagy, zähmet şertlerini gowulandyrmak boýunça işiň guralyşyny kämilleşdirmek barada we beýleki) goşmaça teklipleri: _____

Hünär synag toparynyň başlygy

(goly)

(F.,A.,A.a.)

Hünär synag toparynyň agzalary

(goly)

(F.,A.,A.a.)

(goly)

(F.,A.,A.a.)

(goly)

(F.,A.,A.a.)

**Zähmet şertleri boýunça
iş orunlarynyň hünär synagyny
geçirmegiň tertibi hakynda
Birkysmy Düzgünnamanyň
12-nji goşundysy**

«TASSYKLAÝARYN»

_____ (kärhananyň ady)

_____ (ýolbaşçysynyň F.,A., A.a.)

_____ (goly)

Möhüriň ýeri “ _____ ” _____ 20__ý.

**Aýratyn zähmet şertleri bolan işlerde, kärlerde we wezipelerde
işleýän işgärlere berilýän ýeňillikleriň
S A N A W Y**

_____ (kärhananyň, ministrligiň, edaranyň doly ady)

zähmet şertleri boýunça iş orunlarynyň hünär synagynyň geçirilen senesi “ _____ ” _____ 20__ý.

Işçi kärleriň we gullukçylaryň wezipeleriniň ady	Kartanyň tertip belgisi	IHGWDK boýunça kody (TDS 704-2010)	Iş orunlarynyň sany	Şu iş orunlarynda işleýän işgärleriň sany	Ýeňillikler:					
					tarif stawkasyna goşmaça töleg, %	bejeriş-öňüni alyş ýýmitiň, süýdiň berilişi	iş hepdesiniň dowamlylygy, sagatlar	goşmaça zähmet rugsadynyň dowamlylygy, günler	işde tölegli goşmaça arakesmeler	pensiýa ir çykмага hukuk, ýyl
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
Kärhana boýunça jemi:										

Hünär synag toparynyň başlygy

_____ (wezipesi)

_____ (F.,A.,A.a.)

_____ (goly)

Hünär synag toparynyň agzalary

_____ (wezipesi)

_____ (F.,A.,A.a.)

_____ (goly)

_____ (wezipesi)

_____ (F.,A.,A.a.)

_____ (goly)

_____ (wezipesi)

_____ (F.,A.,A.a.)

_____ (goly)